

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze III

Pomorskie
Obserwatorium
Gospodarcze

prof. Piotr Dominiak, prof. Julita Wasilczuk, prof. Nelly
Daszkiewicz, dr inż. Krzysztof Zięba, dr Aneta Sobiechowska-
Ziegert

Politechnika Gdańska
Wydział Zarządzania i Ekonomii

Pomorskie Obserwatorium Gospodarcze III

- POG I – Kondycja sektora MSP w Województwie Pomorskim - 2006 rok
- POG II – Dynamika sektora MSP w Województwie Pomorskim - 2008 rok
- POG III – Sektor MSP na Pomorzu w warunkach pogorszenia koniunktury - 2010 rok

POG I

Główne wnioski:

- generalnie dość pozytywny obraz
- optymistyczna ocena przyszłości
- wola rozwoju firm
- znaczna część firm inwestowała i wprowadzała innowacje
- relatywnie więcej niż średnio w kraju firm eksportowało
- ale eksponowanie barier zewnętrznych rozwoju
- rozwój poprzez inwestowanie we wzrost wydajności pracy, rzadziej poprzez wzrost zatrudnienia

POG II

Główne wnioski:

- potwierdzenie pozytywnego obrazu sektora
- bardzo duże zmiany (30% populacji) wewnątrz sektora MSP (przesunięcia pomiędzy klasami wielkości)
- niestabilność miejsc pracy w MSP
- generalny wzrost liczby miejsc pracy, ale więcej firm zmniejszyło zatrudnienie niż je zwiększyło
- rozbieżność pomiędzy deklaracjami rozwojowymi a realizacją tych zamierzeń
- „rozwój” firmy to dla właścicieli przede wszystkim wzrost przychodów, znacznie rzadziej wzrost zatrudnienia
- słabsze niż się spodziewano postrzeganie barier rozwojowych (głównie zmienność i niejasność przepisów, polityka podatkowa, niedostatek środków finansowych a także kłopoty ze znalezieniem pracowników

POG III

- Nowa sytuacja koniunkturalna
- Jak silnie ta nowa sytuacja zaważyła na kondycji MSP?
- Jak zmieniły się opinie przedsiębiorców?
- Jak zmieniły się cele działania firm?
- W jaki sposób firmy reagowały na pogorszenie koniunktury?

POG – metodologia i zakres badań

POG 1 – 2132 - MSP

POG 2 – 772 – MSP, 242 - mikrofirmy

POG 3 – 982 MSP, 1005 – mikrofirmy , 88 firmy
„młode”

POG – metodologia i zakres badań

- Pomorskie **Obserwatorium!** Gospodarcze
- POG 2 i POG 3 powrót do tej samej grupy MSP
- To największa zaleta POG!
- Dzięki temu mamy możliwość śledzenia zmian w poszczególnych firmach!

POG – metodologia i zakres badań

POG I – 2 132			
POG II - 772		Nie przebadane w POG II - 1360	
Nie przeb. w POG III 319	POG III - 982		Nie przeb. - 831 w POG III
Nie przeb. w POG III 319	POG I , II, III 441	POG I i POG III 541	Nie przeb. - 831 w POG III

Zmiany struktury firm wg klas wielkości

Klasa wielkości firm	2006	2009
Mikro	4,4%	15,7%
Małe	69,6%	54,8%
Średnie	24,6%	25,9%
Duże	0,5%	1,5%
Brak danych	0,9%	2,1%
Ogółem	100,0%	100,0

Przeptywy przedsiębiorstw pomiędzy klasami wielkości 2006-2009

Klasy wielkości 2006 (wiersze) 2009 (kolumny)	Mikro	Małe	Średnie	Duże	Brak danych	Ogółem
Mikro	27	14	1	0	1	43
Małe	120	488	58	0	17	683
Średnie	6	33	187	13	3	242
Duże	0	0	3	2	0	5
Brak danych	1	3	5	0	0	9
Ogółem	154	538	254	15	21	982

Zmiany zatrudnienia

- Ogólna liczba zatrudnionych w badanych 982 przedsiębiorstwach wzrosło o ponad 2000 pracowników (o 6,1%). To zaskakująco dobry rezultat, jeśli zważyć, że przedsiębiorców pytano o stan zatrudnienia w IV kwartale 2009 roku, gdy bezrobocie w Polsce i na Pomorzu znacznie wzrosło w stosunku do roku 2006.
- Przeciętne zatrudnienie w jednej firmie wzrosło natomiast z 42 pracowników w 2006 roku do 45 osób w 2009 r. *Tej liczby nie można porównywać z przeciętnym zatrudnieniem podanym dla 2006 roku w Raporcie z POG 2, ponieważ wówczas liczone ono było dla mniejszej grupy przedsiębiorstw niż w tym przypadku.*

Liczba firm, w których zmieniło się zatrudnienie (wg klas wielkości) 2006-2009

Klasy wielkości wg 2006 r.	Liczba firm ogółem	Liczba firm, w których zatrudnienie wzrosło	Liczba firm, w których zatrudnienie spadło	Liczba firm, w których zatrudnienie nie zmieniło się	Brak odp. 2009 r.
Mikro	43	21	16	5	1
Małe	683	258	363	45	17
Średnie	242	104	130	5	3
Duże	5	2	3	0	0
Brak odp. 2006 r.	9	0	0	0	21
Ogółem	982	385	512	55	952 + 30 (brak odp.)

Zmiany zatrudnienia w firmach wg klas wielkości z lat badanych („fotografia”)

	Liczba zatrudnionych w 2006 roku wg klas wielkości z 2006 roku	Liczba zatrudnionych w 2009 roku wg klas wielkości z 2009 roku	Zmiana zatrudnienia w poszczególnych klasach wielkości firm	Zmiana zatrudnienia w poszczególnych klasach wielkości firm w %
Mikro	267	916	+649	+143,0%
Małe	15351	12403	-2948	-19,2%
Średnie	23781	24419	+638	+2,7%
Duże	1492	5655	+4163	+27,9%
Brak odp.	9 firm	21 firm		
Ogółem	40891	43393	+2502	+6,1%

Przyrost miejsc pracy brutto i netto w poszczególnych klasach wielkości firm

Klasy wielkości z 2006 roku	Przyrost brutto miejsc pracy	Liczba zlikwidowanych miejsc pracy	Przyrost netto miejsc pracy	Udział % w przyroście brutto miejsc pracy	Udział % w przyroście netto miejsc pracy	Udział % w liczbie zlikwidowanych miejsc pracy
Mikro	173	41	132	1,9%	6,3%	0,6%
Małe	3501	2589	912	39,4%	43,5%	38,1%
Średnie	4672	3897	775	52,5%	37,0%	57,3%
Duże	550	272	278	6,2%	13,2%	4,0%
Ogółem	8896	6799	2097	100,0%	100,0%	100,0%

Porównanie przyrostu miejsc pracy netto liczonego metodą roku badanego i metodą roku bazowego

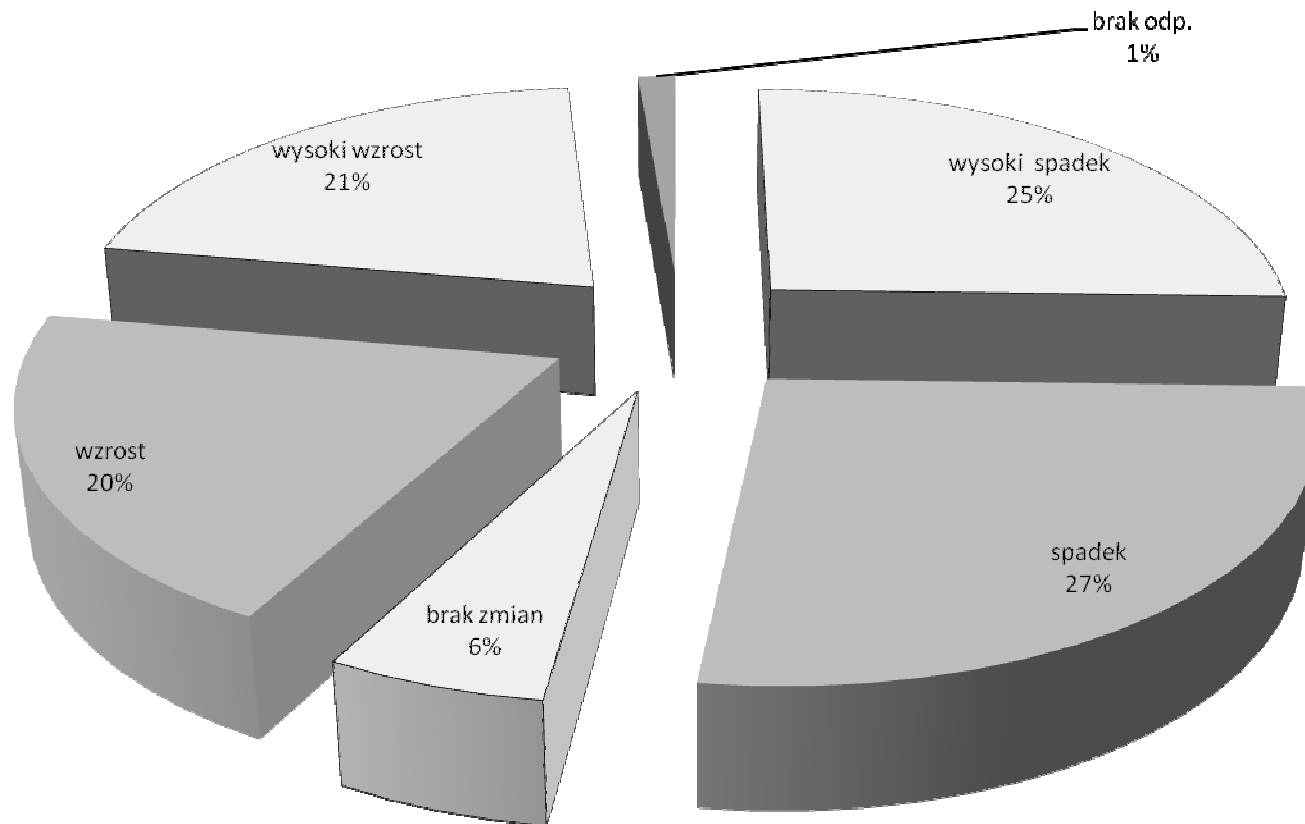
	Udział w przyroście miejsc pracy netto wg klas wielkości firm (metoda roku badanego – „fotografia”)	Udział w przyroście miejsc pracy netto wg klas wielkości firm (metoda roku bazowego – „film”)
Mikro	+25,8%	+6,3%
Małe	-117,8%	+43,5%
Średnie	+25,5%	+37,0%
Duże	+166,5%	+13,2%

Przepływy miejsc pracy pomiędzy poszczególnymi grupami firm

Klasy wielkości firm 2006 – wiersze 2009 - kolumny	Mikro	Małe	Średnie	Duże	Brak odp.	Ogółem
Mikro	-27	+108	+51	0	1	+132
Małe	-1167	-256	+2335	0	17	+912
Średnie	-630	-1451	+524	+2332	3	+775
Duże	0	0	-272	+550	0	+278
Brak odp.	1	3	5			9
Ogółem	-1824	-1599	+2638	+2882	21	+2097

Zmiany zatrudnienia w firmach

Zmiany liczby miejsc pracy wg rodzajów działalności

Rodzaj działalności	Zmiana liczby miejsc pracy	Procentowa zmiana liczby miejsc pracy
Produkcyjna	-580	-4%
Handlowa	+775	+12%
Usługowa	+1887	+10%
Brak odp.	15	-
Ogółem	+2097	+5%

Wnioski

- Wyniki badań POG III wskazują na wyraźne pogorszenie nastrojów wśród przedsiębiorców, szczególnie dobrze widoczne przy postrzeganiu przez nich barier rozwojowych.
- Mimo to w odniesieniu do własnych firm wciąż obserwuje się dość optymistycznie, ekspansywne podejście do biznesu. Nadal spora większość przedsiębiorców deklaruje chęć rozwijania swych firm. Zaledwie 2% bierze pod uwagę ograniczenie likwidację swojej działalności.
- Jednym z elementów owego ekspansywnego podejścia jest ogólny, istotny (o około 6%) wzrost zatrudnienia w całej badanej grupie. Trzeba jednak zaznaczyć, że ponad połowa firm zmniejszyła liczbę pracowników, ale aż (biorąc pod uwagę znacznie gorszą niż w 2006 roku koniunkturę) zwiększyła zatrudnienie na tyle silnie, że ogólny przyrost miejsc pracy przekroczył 2000 osób.

Wnioski

- Jeśli chodzi o strukturę działalności to ubyło miejsc pracy w produkcji, przybyło w handlu i w usługach, co m.in. wskazuje, że sektor produkcyjny był bardziej wrażliwy na osłabienie koniunktury.
- Przedsiębiorstwa eksportowe, wprowadzające innowacje i te, które planowały w dłuższym okresie częściej niż pozostałe zwiększały zatrudnienie.
- Przedsiębiorstwa, które osiągnęły zyski częściej tworzą nowe miejsca pracy niż przedsiębiorstwa nie osiągnęły zysków, ale... Firmy osiągnęły zyski nieco częściej zmniejszają zatrudnienie niż je zwiększają.

Wnioski

- W okresie 2006-2009 nastąpiło pogorszenie (osłabienie) struktury badanej grupy wg klas wielkości. Wzrosła wyraźnie liczebność klasy mikro z powodu degradacji dużej grupy firm małych.
- Badania POG III potwierdziły w pełni słuszność wybranej metodologii badań. Powracanie stale do tej samej grupy przedsiębiorstw stwarza unikatową możliwość oceny procesów przemian demograficznych zachodzących w tej grupie oraz, co praktycznie jest nawet ważniejsze, dokonania rzetelnej analizy zmian zatrudnienia w poszczególnych firmach oraz przepływów miejsc pracy pomiędzy poszczególnymi klasami przedsiębiorstw. Otrzymane dwoma metodami wyniki (metodą roku bieżącego i metodą roku bazowego) są tak rozbieżne, że w sposób spektakularny zwracają uwagę na ryzyko popełnienia błędów w polityce wspierania sektora (w zakresie tworzenia nowych miejsc pracy). Potwierdzona została również konieczność analizy przyrostów miejsc pracy brutto i netto.
- Badania metodą roku bazowego wskazują (w przeciwieństwie do wyników otrzymanych metodą roku bieżącego) na spore zdolności kreacyjne miejsc pracy przez klasę przedsiębiorstw małych. Jednocześnie, co jest pewnym zaskoczeniem, wykazały, że najwyższe obroty miejsc pracy nie są w klasach najniższych, ale w klasie przedsiębiorstw średnich.

Wnioski

- Pozytywnie należy ocenić nieznaczny wzrost liczby eksporterów, mimo niezbyt sprzyjających warunków.
- Jednak działania o charakterze innowacyjnym, a także te mające na celu ekspansję na nowe rynki, ograniczenie kosztów czy poprawę jakości, były w minionym roku podejmowane zdecydowanie rzadziej niż to miało miejsce w POG II. Pomorskie MSP rzadziej też planują realizację takich działań w najbliższym roku. Przetrwanie firm zyskuje priorytet nad rozwojem i ekspansją.

Wnioski

- Badania pokazują, że odsetek firm, które nie widzą konieczności unowocześniania swojej produkcji (w sensie przedmiotowym i procesowym), stale maleje. Rola dostawców/odbiorców we wspomnianych procesach unowocześniania jest stale rosnąca. Rola ośrodków naukowych jest niewielka i utrzymuje się na tym niskim poziomie od 2006 roku.
- Innowacje wprowadzane przez pomorskie MSP są mało nowatorskie – zgodnie z deklaracjami firm, połowa z nich stanowi nowość dla firmy, ale nie dla rynku.

Wnioski

- Wyniki POG III w pełni potwierdzają pogląd, że firmy z sektora MSP mają znacznie utrudniony dostęp do źródeł finansowania swej działalności. Niski stopień wykorzystania leasingu oraz znikome wykorzystywanie faktoringu, funduszy pożyczkowych i Venture Capital powinno budzić niepokój zwłaszcza, że ten stan rzeczy zdaje się być trwały. Nie widać tu bowiem większych zmian od 2006 roku.
- Głównym problemem, ograniczającym dostęp MSP do kredytów bankowych, pozostają skomplikowane procedury biurokratyczne. W porównaniu do poprzedniej edycji POG, odsetek przedsiębiorców skarżących się na tę przeszkodę dość znacząco wzrósł, co podważa wnioski z POG II o tym, że przeszkody te zapewne szybko znikną. Jest wręcz przeciwnie i ranga tego problemu rośnie.

Wnioski

Negatywnie ocenić trzeba niewielką rolę planowania w badanych firmach, co w tak niespokojnych, jak obecne, czasach niezbyt dobrze wróży przedsiębiorstwom niedoceniającym jego roli.

Badanie mikrofirm

- Badaniem objęto dużą (1005) grupę firm mikro. Dominują w niej (co nie jest zaskoczeniem) firmy usługowe i handlowe.
- Mikrofirmy z badanej próby są bardzo małe (średnie zatrudnienie – 2,3), o obiektywnie niewielkim potencjale rozwojowym, szczególnie jeśli chodzi o możliwości tworzenia nowych miejsc pracy.

Badanie mikrofirm

- Optymizm, mierzony zamierzeniami rozwojowymi, właścicieli mikroprzedsiębiorstw jest naprawdę duży. Przewyższa nawet optymizm grupy z głównego badania POG III.
- Działania mikroprzedsiębiorstw, zmierzające do ekspansji na nowe rynki, wprowadzenia nowych produktów i poprawy jakości produkcji są bardzo częste zwłaszcza, gdy je porównać z działaniami badanych MSP. Zamierzenia w zakresie tych działań również mają bardzo optymistyczny wydźwięk.

Badanie mikrofirm

Planowanie w mikrofirmach ma miejsce rzadko; ponad połowa badanych mikroprzedsiębiorstw nie ma żadnych planów działalności, a w łącznie dwóch trzecich mikrofirm plan ten albo nie istnieje, albo obejmuje jedynie kilka najbliższych miesięcy.

Badanie mikrofirm

Co zaskakujące, mimo pogorszenia koniunktury nie słabną wydatki inwestycyjne mikrofirm, choć zmianie ulega ich struktura. Rządziej wydatki te dotyczą zakupów lub modernizacji budynków i budowli, a poważnie wzrosła częstotliwość wydatków na maszyny i urządzenia techniczne oraz – w szczególności – na środki transportu. Odsetek mikroprzedsiębiorstw nie dokonujących takich wydatków spadł o połowę w stosunku do wyników otrzymanych w POG II.

Badanie mikrofirm

Porównanie odpowiedzi dawanych przez przedsiębiorców odnośnie celów rozwojowych, zamierzeń inwestycyjnych, przewidywań co do wzrostu sprzedaży, zatrudnienia, osiągania zysków z odpowiedziami dotyczącymi postrzeganych barier i skutków pogorszenia koniunktury dla swoich firm prowadzi do ciekawych konkluzji. Te pierwsze **wskazują bowiem na optymizm i ekspansywność działań;** drugie zaś **na nie najlepsze nastroje związane ze stanem koniunktury.**

Co jeszcze bardziej interesujące sprzeczność taka jest zauważalna we wszystkich trzech grupach powiatów. Może to świadczyć o tym, **że przedsiębiorcy powtarzają bardzo pesymistyczne prognozy spotykane w mediach, wyrażają wiele obaw, co do koniunktury, ale z drugiej strony wydają się nie przekładać tych ocen i nastrojów na własne działania, które jednak cechuje optymizm.**

Badanie mikrofirm

Trzeba także podkreślić, że przystępując do badania w 3 grupach powiatów: w Trójmieście, powiatach o relatywnie wysokim bezrobociu i w powiatach o relatywnie niskim bezrobociu, **oczekiwano dość znacznych różnic** w wynikach otrzymanych w poszczególnych grupach. **Oczekiwania te potwierdziły się tylko częściowo.**

Badanie mikrofirm

To, czym różnią się firmy z powiatów o wysokiej stopie bezrobocia to m.in.: profil przedsiębiorców (przeciętnie gorsze wykształcenie, mniej przydatne w samodzielnej działalności doświadczenie z poprzedniej pracy, częstsze kierowanie się tzw. negatywnymi motywami przy podejmowaniu własnej działalności); przykładanie mniejszej wagi do szkolenia pracowników; mniej rozwinięte formy prawne przedsiębiorstw); zdecydowana dominacja działań bezplanowych.

To wszystko składa się na obraz firm o niskim potencjale rozwojowym, w tym o niskim potencjale w zakresie kreacji nowych miejsc pracy.